

## Kon Chro

Chiếc xe Mê Kông đủ cả cầu trước cầu sau, số mạnh hực lên rồi quay ngang. Thôi rồi lượm ới, điều chúng tôi linh cảm đã tới. Tất cả xuống xe đẩy. Không xong. Điều thêm rất đông thanh niên đang họp trong trụ sở xã ra giúp cũng... không xong. Cuối cùng thì một chiếc U oát cứu tinh xuất hiện. Xe kéo, người đẩy và hỗ trợ lực theo luật cánh tay đòn, chiếc xe lùi được rồi lựa thế quay đầu đưa chúng tôi trở lại... huyện.

Lần trước trong một chuyến về Kon Chro để sưu tầm hơ amon, tôi có ghé đến quán cà phê của Minh, trưởng phòng văn hoá huyện, ngồi đồng cả buổi vì... không biết làm gì cho hết một đêm hiu hắt phố huyện, thì nay, một đêm thừa mưa, chúng tôi ngồi đây hát và đọc thơ. Cũng lâu lắm mới có một đêm thanh thản đến thế. Mà lại ở ngay một huyện rất nhỏ và xa, cách thành phố Pleiku hơn 120 km, được tách ra từ huyện An Khê với biết bao khó khăn cách trở.

Hôm vào làng Horn, cả làng đang... say rượu. Mới hơn một năm mà làng thay đổi nhiều quá, một khu làng mới được lập sát ngay làng cũ, nhà rông chênh chênh ở góc làng là nơi tôi đã mắc võng ngủ khá nhiều đêm. Nhiều đêm tôi đã được thành người Banar bên đồng lửa và ché rượu cần, thả hồn vào những tiếng chiêng trầm hùng mà khắc khoải, hoà mình vào nỗi day dứt thâm thì của dây đàn kơ ní của một người đàn ông goá vợ trên sàn nhà rông này... Còn bây giờ dân làng đang uống rượu mừng nhà mới. Họ đón chúng tôi như đón người nhà. Bắt tay và cả... ôm hôn. Theo phong tục, chúng tôi mỗi người một can rượu cần chia vui với dân làng rồi chụp ảnh. Phong tục người Banar là thế. Phải ăn với họ, phải uống với họ, không chỉ một nhà mà là tất cả. Ai mệt cứ nằm tại chỗ, ai còn sức cứ uống, khoẻ uống mạnh, yếu hút ít, một chốc rồi nhập nhoè cả. Lâng lâng như lên đồng, mặt đại như Đông Ky Sốt, lại thêm một đồng lửa, và giá mà có thêm một đôi mắt nâu huyền ảo rủ rê nữa. Nhưng đây là phân trường. Những điều ao ước kia đang nằm cả ngoài đời nữa. Cũng nhân vào Kon Hde mới biết, không phải cứ đụng đến rừng, đến gỗ là... giàu, là bốc lên như hốt của được. Toàn lâm trường này có 21 người, 16 trong biên chế, phần lớn đã kinh qua... sốt rét, mà phải quản lý 18.860 ha rừng. Các phân trường ở rất xa nhau và vì thế mà... buồn hiu hắt. Kỹ sư Nguyễn Sơn, tục gọi Sơn cận, một giọng hát lừng danh tỉnh Gia Lai một thời, khi ấy đang là phân trường trưởng phân trường Yơ Ma xa lắc xa lư, lâu lâu về lâm trường bộ ở Kon Yang coi như về... phố. Lâm trường đã thế, phân trường còn buồn hơn, buồn đến héo người, đến... tăng đốp, Sơn cận bảo thế. Nguyên đi hết phần rừng do mình quản lý đã đủ rạc chân rồi, ấy mà lại còn phải đối phó với lâm tặc. Nguyễn Trường kể: Nhiều khi phải mềm dẻo, thậm chí nhân nhượng với lâm tặc. Hôm đứng ở phân trường Đắc Tơ Pang tôi đã chứng kiến cả một vệt rừng cháy nham nhở ăn lên đến tận đỉnh núi mờ sương, trông như những vết vạc nham nhở của một tay thợ cắt tóc vùng nhà quê trên cái đầu trẻ con... Nhưng cũng ngay tức khắc lúc ấy, một câu hỏi vụt đến trong tôi: Không đốt rừng đồng bào lấy đất đâu làm rẫy? Và không làm rẫy, đồng bào

sống bằng gì?... Với trình độ canh tác lạc hậu, nếu như người Kinh cần 1 ha để có 5 tấn lúa, thì với đồng bào, có thể là ngược lại: 5 ha để làm một tấn lúa, thậm chí chỉ... một tạ! Lời giải của bài toán ấy đang ở phía trước...

... Cái cô sinh viên ấy thật lạ, nói như máy mà cứ như hút lấy người ta. Một cậu trong đoàn thăm thì: Trông cô sinh viên năm thứ 2 này thì hoàn toàn yên tâm ở tương lai nước nhà. Cô tên là Phạm Thủy Trang, quê Nha Trang, sinh viên trường đại học Khoa học xã hội và nhân văn thành phố Hồ Chí Minh, khoa Xã hội học. Một mình cô lặn lội lên xã Chợ Glong, Kon Chro để tiền trạm cho “Chiến dịch mùa hè xanh”. Trang đang làm việc với cán bộ đoàn xã và đại diện thanh niên các làng. Cô cho biết đây là lần đầu tiên lên Tây Nguyên và lại lên thẳng một vùng rất xa như thế này nhưng rất háo hức, các bạn trong trường cũng thế. Tỉnh đoàn Gia Lai sẽ cấp cho mỗi người 20 cân gạo và 50 ngàn đồng, thành đoàn TP. HCM cấp tiền xe và nhà trọ cấp đồng phục, thế là lên đường. Báo chí đã nói nhiều về những chiến dịch tình nguyện này, nhìn những khuôn mặt háo hức của các bạn thanh niên xã Chợ Glong và đáng vẻ tự tin nhanh nhẹn của Trang, tôi tin chiến dịch mùa hè của Trang và các bạn sẽ thành công. Hiện cả xã Chợ Glong mới chỉ có một lớp 6 nhô cho 9 thôn làng. Bốn trăm sáu bảy học sinh học với 25 giáo viên, 11 nữ và có 6 cô chưa chồng. Tôi phải nêu chuyện 6 cô chưa chồng bởi vì đây đang là vấn đề nhạy cảm của các giáo viên cắm bản, giáo viên vùng sâu vùng xa. Đối với ngành giáo dục thì càng cấp thấp nữ lại càng nhiều hơn nam, càng cấp thấp thì lại càng ở vùng sâu vùng xa hơn. Cứ thăm thẳm như thế, mịt mù như thế, nhiều cô đi qua tuổi xuân lúc nào không biết. Tôi là kẻ chịu đi, chịu xuống các buôn làng, và càng đi càng bắt gặp nhiều số phận éo le. Thương lắm nhưng làm sao được. Bên cạnh các chính sách xã hội, có lẽ còn cần một chính sách nhân lực thế nào đó để có thể hoà hợp được vấn đề gia đình cho các cô giáo cắm bản, các cô giáo vùng sâu vùng xa.

Nhưng mà cái thác ở ngay lề thị trấn Kon Chro thì đẹp mê hồn. Đá, một thế giới đá, mệnh mang đá, điệp trùng đá, miên man đá, vĩ đại đá, dằng dặc đá... đến 3 ki lô mét đá với những khối vân đá kỳ lạ và tinh xảo như có bàn tay của con người sắp xếp đưa ta đến một con thác cao hơn 20 mét cực kỳ hoành tráng. Còn vĩ đại hơn cả thác là Ly hời chưa xây dựng. Nghe nói đây là một vết gãy của sông Ba, và cái vết gãy này hiển cho con người cái tuyệt tác thiên nhiên vào loại hiếm hoi này. Nhưng nó ở xa và heo hút quá, mấy ai biết, và biết rồi cũng đã mấy ai đến được? đến rồi cũng đã làm gì được?... Thiên nhiên bí ẩn và vĩ đại luôn biết cách để con người luôn luôn phải ngạc nhiên, mà ngạc nhiên là thuộc tính trong trắng khẳng định phẩm chất thi sĩ của loài người...!

Chủ tịch huyện Kon Chro Võ Văn Dũng có việc phải đi họp ở trên tỉnh ngay khi chúng tôi vừa tới huyện, hẹn là cứ đi hết các xã đi, xong phải ở lại chờ anh họp xong mới được về. Huyện thuộc loại nghèo, khó khăn và xa nhất tỉnh, lâu lâu các ông xuống mà không hàn huyên cho hết nhẽ là không được. Anh quả quyết thế nhưng chúng tôi đành lối

hẹn sau khi cũng đã lợi hết những chỗ nào có thể lợi được trong điều kiện cho phép. Chúng tôi về trong ấm áp nỗi niềm về một Kon Chro đang trên đường phát triển với ngổn ngang và bộn bề những điều mà cuộc sống đang trải qua một cách phi thường và giản dị...

(Văn nghệ trẻ)